

Βιβλιοθήκη

Αγαθή Δημητρούκα
Πουλόμε τη ζωή χρεύνομε τον θάνατο
 εκδόσεις Πατάκη, σ. 237, € 11,50

Σαν προανάκρουσμα της εκατονταετηρίδας από τη γέννηση του Νίκου Γκάτσου, που συμπληρώνεται το 2011, έρχεται το βιβλίο της Αγαθής Δημητρούκα. Ένα βιβλίο, στο οποίο ο αναμφισβήτητος πρωταγωνιστής είναι ο Γκάτσος. Ωστόσο, δεν πρόκειται για βιογραφία, ούτε κανονική ούτε μυθιστορηματική. Παρόλο που η Δημητρούκα, χάρις στη στενή σχέση της μαζί του, που διήρκεσε 18 συναπτά έτη και έλαβε τέλος με τον θάνατό του, στις 12 Μαΐου 1992, είναι, ίσως, η μόνη, που θα μπορούσε να τη γράψει. Δεδομένου, μάλιστα, ότι έχουν παρέλθει άλλα 18 χρόνια από τον θάνατό του, μια παρόμοια βιογράφηση θα αναμενόταν μεταμοντέρνου πνεύματος, να παρουσιάζει γυμνό τον βασιλιά. Αντ' αυτού, από το βιβλίο της αναδύεται ο βασιλιάς, περίλαμπρα ντυμένος, σε όλο του το μεγαλείο. Ένας Γκάτσος, που όχι μόνο διατηρεί ακέραια την αϊγλή του, αλλά αποκτά πρόσθετη γοητεία χάρις στον ιδιαίτερο τρόπο αυτής της αφηγηματικής παρουσίασης. Αφ' ενός μεν γίνεται εκ του σύνεγγυς, αφ' ετέρου επιλέγεται ένας διακριτικός, πλάγιος φωτισμός, που προστατεύει τον ιδιωτικό του χώρο. Γεγονός που παραξενεύει, καθώς η Δημητρούκα χαρακτηρίζει το βιβλίο της «μυθιστορηματική αυτοβιογραφία». Είδος επίφοβο, ιδιαίτερα όταν καταπιάνεται με αυτό όχι ένας ηλικιωμένος και άρα απόμαχος, αλλά κάποιος, όπως εκείνη, στην ακμή της ηλικίας του. Κάθε μάχιμος συγγραφέας είναι, κατά κανόνα, περισσότερο επιρρηπής τόσο στη μυθοποίηση εαυτού όσο και στην ιδιαιτελή παρουσίαση όσων τον περιβάλλουν. Η Δημητρούκα, ωστόσο, παρακάμπτει την παγίδα, δίνοντας κύρια έμφαση, όχι στην ιστορία του βίου της, αλλά στη συμμετοχή της στη ζωή του Γκάτσου. Περίπου όπως κάνουν οι απομνημονευματογράφοι, που εστιάζουν στα ιστορικά συμβάντα ως απειρώς σημαντικότερα της προσωπικής τους ζωής. Όσο για τις όποιες μυθολογικές προσθήκες, που δίνει στα πραγματικά γεγονότα και για τις οποίες προειδοποιεί εκείνο το «μυθιστορηματική», που προσθέτει στο χαρακτηρισμό του βιβλίου της, μόνο εκείνη μπορεί να τις γνωρίζει. Αντιληπτές, πάντως, σε έναν μέσο αναγνώστη, που έχει μια εκ του μακρόθεν εικόνα, δεν γίνονται. Πιθανώς, γιατί ακόμη κι αν υπάρχουν, οι γέφυρες ανάμεσα στο πραγματικό γεγονός και το μύθευμα γίνονται με σίχους.

Το 2008, που εορταζόταν η εκατονταετηρίδα από τη γέννηση του Μ. Καραγάτση, η μοναχοκόρη του, η Μαρίνα Καραγάτση, είχε εκδώσει και εκείνη κάτι σαν αυτοβιογραφία, «Το ευχαριστήσιμο Όχι Οι δικοί μου άνθρωποι», που είχε και βραβευτεί. Δεν το αναφέρομε για να συγκρίνουμε τον Καραγάτση, που προβάλλει μέσα από το βιβλίο της κόρη του, με τον Γκάτσο της Δημητρούκα. Αλλωστε, ο Καραγάτσης, και ως μυθιστοριογράφος της γενιάς του Μεσοπολέμου, περνά μια γενικότερη φάση αποδόμησης, σε αντίθεση με τους ποιητές εκείνης της γενιάς και ιδιαίτερα τον Γκάτσο και τον Ελύτη, που, φέτος, συνορεύονται, επισήμως ο δεύτερος. Εκείνο που θέλουμε να σχολιάσουμε είναι η διαφορετική αφηγηματική στρατηγική των δύο συγγραφέων. Η Καραγάτση επιδιώκει μια

Νίκος Γκάτσος, Μάβρος Χατζιδάκις

Ο Κύριος Γκάτσος

Από την **Μ. Θεοδοσοπούλου**

λογοτεχνική μορφή, πλάθοντας τρεις εσωτερικούς μονολόγους ισόριθμων μελών της οικογένειας και στήνοντας ένα θεατρικό. Ενώ η Δημητρούκα αρκείται σε μια συνεχή διήγηση, χωρίς ούτε καν υποδιαίρεση σε κεφάλαια. Παρατάσσει τα γεγονότα κατά τη χρονολογική σειρά που συνέβησαν και μόνο προς το τέλος, όταν η ασθένεια του Γκάτσου αρχίζει να εκπίπτει προειδοποιητικά σήματα, πηγαινοέρχεται ανάμεσα στα πριν και τα μετά του θανάτου του. Η αφήγηση δίνει την εντύπωση ότι είναι γραμμένη όπως ακριβώς διαφημίζεται στο οπισθόφυλλο: «με μια ανάσα», σε αρμονία με την αυθόρμητη προσωπικότητα, που η αυτοβιογραφούμενη προβάλλει για τον εαυτό της. Κατορθώνει, πάντως, να δώσει μια συγχρονική με τα γεγονότα οπτική, όπου η ύστερη γνώση δηλώνεται μόνο με νύξεις.

Το βιβλίο θα μπορούσε να χωριστεί σε δύο μέρη, στην προ και μετά Γκάτσο εποχή. Η πρώτη περίοδος απλώνεται σε 60 σελίδες και καλύπτει τα χρόνια από τις αρχές της δεκαετίας του '60, όταν η συγγραφέας είναι νήπιη, μέχρι το φθινόπωρο του 1974, που μπαίνει ο Γκάτσος στη ζωή της με σάρκα και οστά, γιατί ως όνομα τον γνώριζε από τις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου. Ήταν ο μεταφραστής του «Ματωμένου Γάμου» του Λόρκα, που είχε αγοράσει με το πενιχρό χατζιλίκι της, εκείνος που είχε γράψει τους στίχους των τραγουδιών που άκουγε στο «ραδιοφωνάκι» της. Η δεύτερη περίοδος απλώνεται σε 140 σελίδες και θα μπορούσε να τιτλοφορείται «Εκπαιδευόμενος της Αγάθης», κατά το αγγλικό θεατρικό έργο «Εκπαιδευόμενος της Ρίτας». Οι σκηνές που περιγράφει από τις πρώτες μέρες και εβδομάδες στην Αθήνα ως προστατευόμενη του Γκάτσου

ανήκουν σε ένα άγραφο αλλά πολύ πιο ενδιαφέρον θεατρικό. Κι αυτό, γιατί τυχαίνει όλα εκείνα τα «μαγικά πράγματα» που ακούει και οι «θηριώδεις προσωπικότητες» που γνωρίζει να είναι και για εμάς σήμερα το ίδιο εντυπωσιακά. Εκείνη ήταν μια έφηβη που αντίκριζε τον κόσμο των ινδάλματων της, ε-μέρες ενθουσιασμού μπροστά σε έναν κόσμο γνήσιου και όχι κατ'επίφαιση πνευματικού ανθρώπου, μάλλον οριστικά απολεσθέντων. Είναι η αρχή της εκπαί-

δευοσύς της δίπλα στον «θεό» Γκάτσο, όπως τον αποκαλούσε κάποιος λαϊκός βάρδος.

Σχετικά με το πρώτο μέρος, αν επρόκειτο για μυθιστόρημα, θα συγκρατούσαμε την παραστατική περιγραφή, χωρίς ήχους ηθογραφίας, της ζωής στο χωριό Πεντάλοφο Αιτωλοακαρνανίας, κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Όταν ένα δαιμότιο στέγαζε μια οικογένεια, ένα περβάζι παραθύρου μετατρέπονταν σε κουζίνα, ενώ το πέρασμα του παρακείμενου Αχελώου ήταν ολόκληρη περιπέτεια. Σε αυτό το οκηνικό μεγαλώνει η ηρωίδα του βιβλίου. Μια «τσούπα», που αξίζει όσο δέκα αρσενικά. Φροντίζει τον παράλυτο πατέρα της, τον οποίο λατρεύει, όπως και τα ζωντανά τους με τα όμορφα ονόματα, την Ψυχή και τη Χίονα. Σε περίομα των δυσκολιών, μαθαίνει γράμματα και αριστεύει. Τελικά, κάνει το γιουρούσι της, τη δική της έξοδο του Μεσολογίου.

Το κυρίως μέρος, βεβαίως, είναι το δεύτερο, αφού έχει την αξία ντοκουμέντου. Σε αυτό περιγράφεται η καθημερινότητα του Γκάτσου κατά την τελευταία εικοσαετία της ζωής του. Κατ' αρχήν, τα στέκια του. Πρώτο και καλύτερο το «Φλόκας», δίπλα στον Ζοναρ's, στο γέγαρο του Μετοχικού Ταμείου. Εκεί είχε το τραπέζι του, με τακτικό συνδαιτυμόνα τον Χα-

τζιδάκι και τις Τρίτες, τον Ελύτη. Και τα άλλα στέκια των μετέπειτα χρόνων. Η μόνιμη συντροφιά και οι περαστικοί. Οι παλαιότεροι και οι νεότεροι. Οι κουβέντες και οι αστειότητες τους, τόσο φυσικοί, λες και εκείνη παρίστατο σαν πρακτικογράφος. Ολων αυτών, όμως, εντυπωσιακότερο δείχνει το εργατήρι της στιχουργικής του: το σπίτι στην Κυψέλη, όπου «με τα χαρτιά του απλωμένα και το κασετόφωνο του -οπωσδήποτε με κοντέρ, για να μπορεί να γυρνάει την κασέτα στο σωστό σημείο- προσπαθούσε να ταίριαζε τους στίχους του σε μια μελωδία του Χατζιδάκι». Και ακόμη, το πώς προέκυψαν κάποιοι στίχοι, που παιδιόθεν αιγομυρμουρίζουμε. Επιπλέον, οι απόψεις του Γκάτσου για το ελληνικό τραγούδι και τους ομοτέχνους του. Ποιους θεωρούσε ποιητές και ποιους στιχοπλόκους. Συγκρατούμε ένα ανέκδοτο για τον Ελύτη, που δείχνει το πόσο ανεκτικός ήταν στην κριτική. Άλλος ένας άγνωστος, για τον οποίο θα θέλαμε να γνωρίζουμε περισσότερα. Δεκαπέντε χρόνια, όμως, μετά τον θάνατό του, ίσως να είναι ακόμη νωρίς. Ούτε για τον πρώτο Γκάτσο μαθαίνουμε. Τον φοιτητή της φιλολογίας, τον ποιητή της «Αμοργού». Όλοι μας έχουμε τις απαιτημένες μας διηγήσεις, που λέμε και ζαυαλέμε, και τις άλλες, που κρατάμε μυστικές. Ο Γκάτσος επανερχόταν στα παιδικά του χρόνια στην ορεινή Αρκαδία, στον πατέρα του, τον Γιώργο Γκάτσο, έναν άλλο Ανδρέα Κορδοπάτη, «τον πρώτο απ' όλον το δήμο Βαλταειόου που έφυγε μετανάστης στην Αμερική», στη μητέρα του και την αδελφή του, που πενούσε χρόνια μετά τον θάνατό τους. Τέλος, είχε κι αυτές τις εμμονές του. Ακολουθούσε πάντοτε τις ίδιες διαδρομές, επαναλάμβανε χειρονομίες, όπως, λ.χ., το κέρασμα, τρεις φορές και είχε τη συνήθεια να μην ψηφίζει. Κατ' εξαίρεση, αυτή την τελευταία ιδιότητα, την εκλογικευσε. Πίστευε ότι «οι ποιητές οφείλουν να παραμένουν καθαροί κρητές».

Το δεύτερο μέρος θα γονάτιζε αφηγηματικά από το φόρτο της μαρτυρίας, χωρίς τον διασκεδαστικό τόνο της αφήγησης και τη λεπτή αίσθηση του χιούμορ, που διαθέτει η αυτοβιογραφούμενη, φτάνοντας, κάποτε, στον αυτοσαρκασμό. Υγότερα, γνωρίζει πού να «κόβει» μια σκηνή και να μην τρενάρι με διήγηση, αλλά και να εξομολογείται τα σημαντικότερα παραθέτοντας συμβολικά ένα παραμύθι. Το βιβλίο ολοκληρώνεται με την αρρώστια και τον θάνατο του Γκάτσου. Ομολογούμε ότι θα προτιμούσαμε ένα κλείσιμο με τον Γκάτσο, «τον καλοντυμένο κύριο με το άσπρο πουκάμισο, τη μαύρη γραβάτα και το σκούρο κοστούμι, τον μεγαλόσωμο και εμφανώς αριστοκράτη», που αντίκρισε η 17χρονη έφηβη στο ξενοδοχείο «Θεοξένια» του Μεσολογίου, ανήμερα των γενεθλίων της. Η Δημητρούκα, όπως είχε επιβάλει στον Γκάτσο και τον Χατζιδάκι την πρόταση της και είχαν αλλάξει τον υπήδικο στο δεύτερο και τρίτο ορητρικό στα «Παράλογα», από «Τραγουδία του ονειρού και της φθοράς» σε «Τραγουδία της φθοράς και του ονειρού», θα μπορούσε να τελειώσει το βιβλίο της με μια σκηνή που να φλερτάρει με το όνειρο. Όπως και να έχει, μπορεί το βιβλίο της να μη λύνει οριστικά το αίνιγμα του ποιητή, δείχνει όμως τον άνθρωπο. Πέραν αυτού, μένουμε με την εντύπωση ότι, εάν αναστοχαστούμε αυτόν τον καινούριο Γκάτσο, ίσως να αποκτούν ακριβέστερη διάταξη οι ψηφίδες του συσκοτισμένου ως σήμερα ποιητικού του παζλ. □